

TASARIM DELİLİ: BİR KUR'AN DELİLİNİN MODERN BİLİMLERİN IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Caner Taslaman

Tasarım delili ile varlıklardaki düzen ve gayesellik gibi unsurlardan yola çıkılarak, bu varlıkların Tasarımcısı'nın varlığına ve bu Tasarımcı'nın kudreti, bilgisi, hâkimiyeti gibi sıfatlarına ulaşılır. Kısacası, Kur'an'da dikkat çekilen Allah'ın birçok sıfatı bu delil ile temellendirilir. "Tasarım delili" ile kastettiğim delil; düzen ve gaye delili, inayet ve ihtirâ delili, teleolojik delil gibi farklı isimlerle tarihsel süreçte dile getirilmiştir.¹ Birçok İslam felsefecisinin kelamcısının savunduğu bu delili İbn Rüşd "Kur'an delili" olarak görmüştür.² Gerçekten de Allah'ın yarattıkları üzerinde düşünmeye, bunlardan sonuçlar çıkarmaya yönelik yüzlerce Kur'an ayetini hatırladığımızda; bunlardan Allah'ın varlığını ve sıfatlarını temellendiren "tasarım delili"nin, İbn Rüşd'ün dediği gibi "Kur'an delili" olduğunu anlarız. Burada, bu "Kur'an delili", modern bilimin verilerinin ışığı altında bir kez daha -kısa bir şekilde- dile getirilecektir.

Allah'ın varlığını temel alan teizmin yaklaşımıyla, madde dışında hiçbir varlık kabul etmeyen materyalizmin/natüralizmin/ateizmin yaklaşımı arasındaki çatışmayı beş husus üzerinden değerlendirebiliriz. Bu beş hususu, modern bilimin verileri ışığında formüle edilen "tasarım delili"nin perspektifiyle irdelediğimizde; teizmin yaklaşımının ateist yaklaşımdan çok daha rasyonel ve tutarlı olduğu görülecektir.

1- Maddenin Yaratılışına Karşı Maddenin Kendiliğinden Varlığı

Bu maddede işleyeceğimiz yaklaşım, "tasarım delili" olarak değil de "kozmojik delil" olarak ele alınır. Fakat teizm ile ateizmin bir çatışma noktası olan bu hususa da diğer dört

¹ Bu delilin değişik adlandırmalarla anılması; kimi zaman evrendeki düzenin, kimi zaman gayenin, kimi zaman evrenin insan ve diğer canlılara uygun bir tarzda düzenlendiğinin ön plana çıkartılması bir şey değiştirmez. "Tasarım delili" ifadesini tüm bunları kapsayan geniş bir anlamda kullanıyorum.

² Hüseyin Sarıoğlu, **İbn Rüşd Felsefesi**, Klasik, İstanbul, 2003, s. 221-226.

şıktta işlenecek olan “tasarım delili” ile beraber dikkat çekmek istiyorum. Bertrand Russell, Copleston ile girdiği bir tartışmada “İşte evren karşımızda ve hepsi budur” diyerek karşımızda duran evrenin bir açıklamaya ihtiyacı olmadan, her şeyin açıklamasını içinde barındırdığını söylemek istemiştir.³ Klasik ateist yaklaşımı ifade eden bu yaklaşıma karşı teist filozoflar “Neden hiçbir şey yerine bir şeyler var” sorusuyla, karşımızda duran evrenin ve maddenin, kendi açıklamasını kendi içinde barındıramayacağını; fakat kendileri dışında bir açıklamaya ihtiyaç duyduğunu dile getirmişlerdir. Gazzali gibi filozof ve kelamcılarının da savundukları ve İslam düşüncesinde “hudus delili” olarak nitelenen bu yaklaşım şöyle özetlenebilir:

- 1- Her var olmaya başlayan, başlangıcı için kendisi dışında bir sebebe muhtaçtır.
- 2- Evrenin bir başlangıcı vardır.
- 3- O halde Evrenin var olmaya başlamasının kendi dışında bir sebebi vardır.⁴

Bu argümantasyonun kalbini ikinci şık oluşturmaktadır. Materyalist-ateist bir anlayışı savunanların itiraz edecekleri madde budur; çünkü onlara göre maddi evren öncesiz ve sonrasızdır, kendi açıklaması için kendisi dışındaki hiçbir sebebe ihtiyacı yoktur. Marx ve Engels gibi materyalist-ateistler de Allah’ın mı, maddenin/evrenin mi önce olduğu sorununun idealizm/dinler ile materyalizm arasındaki en temel sorun olduğunu ifade etmişlerdir.⁵

Bu temel tartışmada, evrenin ve zamanın başlangıcı olması gerektiği, “tamamlanmış sonsuz”un (actual infinity) bu evrende olamayacağını gösteren felsefi argümantasyonlarla gösterilmiştir.⁶ Bu felsefi argümantasyonlara burada girmeyeceğim, fakat modern bilimin verileriyle, tarih boyunca ateizm adına savunulan “evrenin ezeliyeti” görüşünün nasıl irrasyonel bir hal aldığına kısaca değinmek istiyorum. Bilimsel alanda evrenin başlangıcı olması gerektiğiyle ilgili ilk veri Entropi Yasası ile ortaya çıktı. Özellikle Rudolf Clausius’un çalışmalarıyla 19. Yüzyılın sonlarında ortaya konan bu yasa termodinamiğin ikinci yasası olarak da bilinir ve evrenin en temel yasalarından biridir. Bu yasa, evrende düzensizliğin sürekli arttığını ve bu sürecin tek yönlü, geri çevrilemez olduğunu söyler. Tek yönlü süreçler sonun habercisidir. İnsanın yaşlanma süreci de evrendeki entropinin artışı da böyledir. Bu yasayla ilk olarak, evrenin sonunun kaçınılmaz olduğu gibi felsefi açıdan önemli bir sonuç

³ Bertrand Russell, **Why I am not a Christian**, Routledge, 2004.

⁴ Ebu Hamid Muhammed Gazzali; **El-iktisad Fi’l-İtikad**, Çev: Kemal Işık, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara (1971).

⁵ Karl Marx – Friedrich Engels, **Felsefe İncelemeleri**, Çev: Sevim Belli, Sol yayınları, İstanbul 1997, s. 22.

⁶ Bu konuyla ilgili olarak bakınız: Caner Taslamam, **Big Bang ve Tanrı**, İstanbul Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 75-84; William Lane Craig, **Kalam Cosmological Argument**, Wipf and Stock Publishers, Eugene, 1979, s. 3-49, 175-202.

açığa çıktı; fakat bu sonuç, aslında evrenin başlangıcı olması gerektiği gibi daha da önemli bir sonucu içinde barındırır. Bunu şöyle gösterebilirim:

- 1- Evrendeki entropi geri çevrilemeyecek şekilde sürekli artmaktadır.
- 2- Buna göre evrende bir gün termodinamik denge oluşacak ve “ısı ölümü” yaşanacaktır. Kısacası evren ebedi değildir, bir sonu vardır.
- 3- Geçmiş zaman sonsuz olsaydı, evrende termodinamik dengeye gelmesi ve hareketin durması gerekirdi.
- 4- Şu anda hareketin devam ettiğine tanıklık etmekteyiz.
- 5- Demek ki evren sonsuzdan beri var olamaz, dolayısıyla evrenin bir başlangıcı vardır.⁷

Evrenin bir başlangıcı olması gerektiğine en güçlü bilimsel destek ise 1920’li yıllardan başlayarak geliştirilen Big Bang Teorisi ile geldi.⁸ Artık içinde bulunduğumuz evrenin başlangıcı olup olmadığı değil, bu başlangıcın tam olarak ne zaman olduğu tartışma konusudur. (Farklı hesaplama yöntemleri ile 14 milyar yıl kadar önce bu başlangıcın olduğu belirlenmektedir.) Sonuçta daha önce gösterdiğimiz argümantasyonda, materyalist-ateistlerin itiraz ettiği temel şık olan ikincisinde ifade edilen “Evrenin bir başlangıcı vardır” iddiası, böylelikle bilimsel bir destek daha kazanmıştır. Big Bang Teorisi ile evrenin geçmişinin tenis topundan küçük bir tekil olduğu; hareketsiz-ihtisamsız-başlangıçlı küçük bir nokta olduğu anlaşılmış oluyor. Maddeyi ilahlaştıran materyalist-ateistler için bunun ne kadar büyük bir düşüş olduğu açıktır. Bu tekil yokluktan varlığa geçişin nasıl olduğunu göstermez; yokluk, bilimin konusu olamadığı için bunun bilimsel bir göstergesi olamaz. Fakat bu tekilliğin bilimsel olarak tanımsız olması; yokluğun en önemli özelliğinin de tanımsızlığı olduğunu düşündüğümüzde, bu tekilliği yokluk olarak değerlendirmemize imkân sağlar.

Evrenin başlangıcında, tekil dediğimiz durumda, bütün fiziksel yasalar çökmüş durumdadır; yani tekillğe dair sorular artık fiziksel değil, metafiziktir. Tekilliğin yokluk olarak değerlendirilmesi hiç de zorlama değildir; çünkü birincisi, tekilliğin olduğu aşamada uzay ve zaman yoktur, uzay ve zaman dışı bir madde ise var olamaz; ikincisi ise, fiziksel formüllerde tekil aşamasında sonsuz değerler ortaya çıkar ve maddî hiçbir değer sonsuza

⁷ Bu konuyla ilgili bakınız: Caner Taslaman, **Modern Bilim Felsefe ve Tanrı**, İstanbul Yayınevi, İstanbul, 2008, 11-46.

⁸ Bu teorinin ortaya konuş süreci ve delilleriyle ilgili olarak bakınız: Caner Taslaman, **Big Bang ve Tanrı**, s. 30-114.

eşit olamayacağı için bu durum fiziksel yasaların çöküşünü, yani fiziğin dışına çıkıp metafiziğe girdiğimizi gösterir.

Teizm, evrende görülen ihtişamı, evrenin kendi marifetine değil, evrenin Yaratıcısı'na gönderme yaparak açıkladığı, evreni başlangıçlı, bağımlı, hareket bahşedilmiş bir varlık olarak tanımladığı için; tarih boyunca teizm tarafından ortaya konan evren görüşüne Big Bang Teorisi uygun bir evren tablosu ortaya koymuştur. Eğer evrenin başlangıcındaki tekilliği bir varlık olarak kabul edersek, o zaman Big Bang Teorisi sayesinde, evrenin başlangıcı minicik bir noktaya indirilip değersizleştirilmiş ve yokluğa yaklaştırılmış olur; bu açıklamadan şüphe edenler, önce milyarlarca yıldızlı evreni, sonra da küçücük bir noktayı düşünsünler. Eğer evrenin başında tekillik olarak adlandırılan durumun “ontolojik statüsü”nü yokluğa denk görürsek; o zaman Big Bang Teorisi, yokluktan varlığa geçişi -bu geçişin nasıl olduğu gösterilemese bile- ifade eden bir teori olur. Her durumda, ister tekilliği minicik bir nokta, ister yokluk olarak kabul edelim; 20. yüzyılda ortaya konan Big Bang Teorisi'nin gösterdiği evren tablosunun; teizmin beklentileriyle, materyalist-ateist beklentilere nazaran çok daha uyumlu olduğu gözükmektedir. Aşağı yukarı bugünkü haline benzer bir şekilde evrenin ezeli olduğunu zanneden materyalist-ateist beklentiye karşın; artık, evrenin başının “ontolojik statüsü”nün minik bir noktaya mı, yoksa yokluğa mı denk geldiğinin tartışması yapılmaktadır.

2- Doğa Yasalarının Tasarımına Karşı Doğa Yasalarının Kendiliğinden Varlığı

Materyalist-ateistler maddenin kendiliğinden var olmasının yanında, maddeye içkin olan doğa yasalarının da kendiliğinden var olduğunu savunurlar. Tasarım deliliyle ise doğa yasalarının bir tasarım ürünü olduğu; eğer bilinçli bir yaratma eylemi olmasaydı, ancak doğa yasalarının çok ince bir şekilde ayarlanmasıyla mümkün olan canlıların ve insanın var olmasının da mümkün olamayacağı ifade edilir. İlk aşamada temel soru “Neden hiçbir şey yerine bir şeyler var” şeklindeydi. Burada ise “Neden kaos yerine doğa yasaları var” ve “Neden doğa yasaları, evrende gözlenen tasarımları ve tüm çeşitliliği ile canlıların meydana çıkışını olanaklı kılacak şekildedir” sorularını gündeme getiriyorum.

Bence, doğa yasalarındaki tasarımı anlamanın en iyi yollarından biri, ancak bu yasaların sayesinde, evrende gözlemlenen tüm çeşitliliğin oluşabileceğini kavramaktan geçmektedir. Bu yasalar sayesinde, evrenin daha başlangıç aşamasında günümüzde var olan

tüm çeşitlilik potansiyel olarak mevcuttu. Bach'ın bir parçasından Sezen Aksu'nun bir şarkısına, notaların kendilerinden müzik aletlerine, bilgisayarlardan cep telefonlarına, Türk lahmacunundan İtalyan pizzasına, zambaklardan karıncalara kadar her şey başlangıçta potansiyel olarak mevcuttu. Başlangıç potansiyeli, evrende var olan her şeyi kapsamaktadır. Evrenin üstün bir sanatla ve kudretle tasarmlandığını anlamanın bir yolu da evrenin; bir başlangıç anını, bir de şu anda gördüğümüz durumunu hayalimizde karşılaştırmaya çalışmaktır. Bu bakış açısı sağduyulu bir yaklaşımı ve bir sanatseverin sezgisini içerir. Bu yaklaşım için olasılık hesaplarına ve evrendeki hassas ayarların gözlemlerine de gerek yoktur. Örneğin evrenin başlangıç tekilliğini, evrenin başlangıcındaki kaynayan çorbayı hayal eden, bunu yaparken Bach dinleyerek güzel bir manzaraya bakan ve çayını yudumlayan kişi; dinlediği parçanın, seyrettiği manzaranın ve içtiği çayın, evrenin başlangıç potansiyelinde mevcut ve hazırlanmış olduğunu düşününce, evrende var olan bu potansiyelin tesadüfen olamayacağını sezecektir.

Bazı kişiler, insan zihninin işin içine karışması yüzünden, insani keşiflerdeki İlahi yönü görememektedirler. Oysa insan zihninin hiçbir üretimi evrenin başlangıcında var olan potansiyelin dışına çıkamaz. Bach bestesini yapmadan önce, yaptığı beste; notaların varlığı ve bu notaların belli şekilde arka arkaya gelebilecek olmasıyla, evrende potansiyel olarak mevcuttu. Sanatçı ve bilim insanı, evrende potansiyel olarak mevcut olanı keşfeder. Bir anlamda Allah'ın potansiyel olarak yarattığı ve önceden insanlıktan gizli olan sanatları ve doğa yasalarını keşfeden kişilerdir sanatçılar ve bilim insanları. Bir parça sanatçının, bilgisayar bilim insanının keşfi olmakla beraber, bu evrenin potansiyelinde mevcut olan tüm şarkılar ve tüm bilgisayarlar; Allah'ın daha baştan, potansiyel olarak yarattığı tasarımlardır. Bu yüzden insanlığın tüm tasarımları da Allah'ın tasarımının delilleridir. Allah tüm bu tasarımların ezeli sahibidir, Allah yaratıcı tasarımcıdır; bilim insanları ve sanatçılar ise keşfedici tasarımcılardır. Demek ki müzisyenin bestesi kuşun ötüşleri kadar İlahi'dir, ayakkabı insan ayağı kadar İlahi'dir, cep telefonu insan kulağı kadar İlahi'dir. Bunlar doğa yasalarıyla beraber baştan potansiyel olarak yaratılmasalardı, biz bugün bunları gözlemleyemiyor, tatlarına varamıyor ve kullanamıyor olurduk.

Canlıların var olması için gerekli olan şartlar sıradan şartlar değildir. Ancak çok çok kritik değerlerin seçilmesi sonucunda bütün canlıların ve biz insanların varlığı mümkün olmuştur. 20. Yüzyıldaki bilimsel gelişmeler sayesinde, artık matematiksel dille de ifadesi mümkün birçok kritik değer açığa çıktı. Bu kritik değerler 1970'li yıllarda "İnsancı İlke"

(Anthropic Principle) olarak isimlendirildi. Modern bilimlerdeki gelişmelerle keşfedilen doğa yasalarındaki binlerce kritik ayara şu beş örneği verebilirim:

- 1- Evrende canlılığın oluşabilmesi için proton ve elektronun kütleleri mevcut şekilde olmalıdır. Eğer protonun kütesinin elektronun kütesine oranı 1836/1 oranında olmasaydı, canlılığı mümkün kılan uzun moleküller oluşamazdı.
- 2- Zayıf nükleer kuvvet biraz daha güçlü olsaydı, Big Bang'de çok fazla hidrojen helyuma dönüşürdü. Eğer bu kuvvet biraz daha zayıf olsaydı, yıldızlardaki ağır elementlerin oluşumu olumsuz etkilenecekti ve canlılık oluşamayacaktı.
- 3- Çekim kuvveti daha şiddetli olsaydı, tüm yıldızlar bu kuvvetin gücüne direnmeden karadeliklere dönüşürdü. Eğer daha zayıf olsaydı, ağır elementleri oluşturacak yıldızlar oluşamayacaktı. Her iki durumda da canlılık mümkün olamazdı.
- 4- Hayat için gerekli atomlardan en önemli ikisi karbon ve oksijendir. Bu atomlardan karbonun oksijen atomunun enerji seviyesine olan oranı daha yüksek olsaydı canlılık için gerekli oksijen yetersiz olurdu. Eğer mevcut oran daha düşük olsaydı canlılık için gerekli karbon yetersiz olurdu.
- 5- Zayıf nükleer kuvvet, güçlü nükleer kuvvet, elektromanyetik kuvvet ve yerçekimi kuvvetinin belli hassas ayarlamalar gözetilerek yaratılmaları gerektiği gibi, birbirlerine göre uygun şekilde de yaratılmaları gerekmektedir. Bu hem galaksilerin ve yıldızların hem de tüm canlıların var olabilmesi için gerekli çok hassas bir dengedir. Bu hassas dengeye şöyle bir örnek verilebilir: Çekim kuvvetinin elektromanyetik kuvvete oranı sırf 10^{40} 'da 1 oranında bile değişseydi, yıldızların oluşumundaki olumsuzluklar canlılığın oluşumuna izin vermeyecek seviyede olurdu.⁹

Evrende mevcut olan bu hassas ayarların hepsinin birden gerçekleşmesiyle ancak canlılığın mümkün olduğuna dikkat edilmelidir. Olasılık hesapları açısından, bu tip durumlarda, bütün olasılıkların çarpımının, amacın gerçekleşmesinin olasılığını verdiğini unutmamalıyız. Örneğin S sonucunun gerçekleşmesi ilk olarak milyarda bir, ikinci olarak

⁹ Bu konuyla ilgili örnekler bulabileceğiniz iki kaynak: John Leslie, **Universes**, Routledge, New York, 1989; Hugh Ross, **The Creator and the Cosmos**, Navpress, Colorado, 1993.

katrilyonda bir, üçüncü olarak trilyonda bir olasılıklarının hepsinin gerçekleşmesine bağlıysa; S'nin gerçekleşme olasılığı milyar x katrilyon x trilyon'da 1'dir.

Bunlar da göstermektedir ki modern bilimle son dönemde ortaya çıkan veriler, tarih boyunca tasarım delili ile ortaya konan anlayışla uyumludur. Canlılığın varlığı, birkaç olasılıktan birine bağlı gerçekleşmesi sıradan bir olasılık değildir; canlılığın varlığı için gerekli çok basit bir ön şart, örneğin sırf 5. maddedeki şart bile 10^{40} 'da 1 olasılığa denk gelmektedir ki, bu olasılık ise "trilyon x trilyon x milyar x on milyon'da 1" demektir.

Bu veriler evrende sıradan bir düzen değil, olağanüstü bir düzen olduğunu gösterir. Doğa yasalarının tasarımı derken, sadece bu yasalardaki ve maddedeki özelliklerin hassas ayarları anlaşılmalıdır; bu yasaların ve maddedeki özelliklerin bizatihi kendileri de tasarımı gösterir. Sadece protonun kültesinin elektronun kültesine oranı değil, protonun ve elektronun varlıkları da tasarımı gösterir; çekim kuvvetinin elektromanyetik kuvvete oranının yanında çekim kuvvetinin ve elektromanyetik kuvvetin varlıkları da tasarımı gösterir. Bu yasalardan ve bunlarla ilgili kritik değerlerden birinin bile olmaması durumunda canlılık oluşamazdı.

Materyalist-ateizmin kör tesadüfleri, birçok canlıyı meyve verecek şekilde maddeye içkin böylesi kritik ayarların varlığını açıklayamaz. Oysa tasarım deliliyle; doğa yasalarının ve gözlenen çeşitliliği oluşturacak şekilde potansiyeli mümkün kılan böylesi kritik ayarların varlığı rasyonel bir açıklamaya kavuşur.

3- Fiziki Dünya'daki Tasarımlara Karşı Fiziki Dünya'daki Tesadüfî Oluşumlar

Daha önceki şıkta, maddeye içkin olan ve evrenin her yerinde geçerli olan doğa yasalarının tasarımı ele alındı. Bu şıkta ele alınacak olan ise maddeye içkin olmayan, bu evrende, başka türünün olmasının da mümkün olduğu oluşumların da ancak tasarımla açıklanabilecek olmasıdır. Örneğin tamamen aynı doğa yasaları altında, galaksilerin ve canlıların oluşumuna imkân veren mevcut kritik hızda evrenin genişlemiyor olması mümkündü. Tektanrılı dinlerin Allah inancında, doğa yasalarının yanında fiziki dünyadaki tüm oluşumların da Allah tarafından meydana getirildiği savunulur. Evrene içkin yasalar ("zorunluluk" alanı diye de anılmıştır) ile fiziki dünyadaki oluşumlar (ateistlerin "tesadüf" alanı diye gördüğü) mahiyet olarak farklı olduğu ve her iki alanda da tasarımın örnekleri karşımıza çıktığı için bu iki alanı farklı iki şıkta ele alıyorum. İnsancı İlke ile ifade edilen;

canlıların ve insanın var olabilmesi için gerekli kritik değerler, bu iki alanla da ilgilidir. Modern bilimin bize sunduklarıyla öğrendiğimiz fiziki oluşumlardaki kritik ayarlara şu beş örneği verebilirim:

- 1- Evreni meydana getiren patlama biraz daha şiddetli olsaydı, evrendeki tüm madde dağılırdı; eğer patlama biraz daha yavaş olsaydı, bütün madde hemen kapanacaktı. Her iki durumda da ne galaksiler ne yıldızlar ne dünyamız ne de canlılar oluşurdu. Patlamanın galaksileri, yıldızları, dünyamızı ve canlıları oluşturacak şekilde olmasının olasılığı; havaya atılan bir kalemin sivri ucu üstünde durmasının olasılığı kadar bile değildir.
- 2- Evrende entropi sürekli artmaktadır. Bu ise evrendeki başlangıç anında çok düşük entropili bir başlangıcın olması gerektiği anlamını taşır.
- 3- Evrende canlılığın oluşabilmesi için proton, nötron ve elektronların kendi anti-maddelerinden daha fazla olmaları gerektiği gibi, birbirlerine göre belirlenmiş oranlarda yaratılmış olmaları da gerekmektedir.
- 4- Dünyamızın çevresindeki manyetik alan da çok özel olarak ayarlanmıştır. Eğer bu manyetik alan daha güçlü olsaydı, Güneş'ten gelen canlılık için yararlı ışınları da engelleyebilirdi. Eğer bu manyetik alan daha zayıf olsaydı, Güneş'ten gelen zararlı ışınlar yaşamın oluşmasına olanak tanımazdı.
- 5- Yaşam için bütün şartları yerine getiren dünyamızın, yaratılma zamanı da yaşama tam uygun olarak seçilmiştir. Dünya eğer daha önce yaratılsaydı canlılık için gerekli ağır atomlar (karbon, oksijen gibi) yeterli miktarda bulunmayacaktı. Eğer dünyamızın yaratılışı daha sonraya kalsaydı, Güneş sistemimizi oluşturacak yoğunlukta hammadde kalmamış olacaktı.¹⁰

Örnek 5 maddedeki fiziksel oluşumların hepsi canlılığın oluşumu için olmazsa olmaz şartlardandır. Bunlardan bir tanesini bile değiştirmemiz canlılığı imkânsız kılacaktır. Bunlar gibi canlılığın oluşumu için gerekli daha birçok olmazsa olmaz şartın hesaba katılması gerekir; verilen 5 örneğin geniş bir kümenin ufak bir dilimi olduğu unutulmamalıdır. Daha önce doğa yasalarının hassas ayarıyla ilgili verilen örneklerin de canlılığın varlığı için olmazsa olmaz şartlardan olduğunu hatırlayalım. Bu da, doğa yasalarındaki hassas ayarlarla

¹⁰ Bunlara daha fazla örnek için bakınız: Caner Taslaman, **Evrin Teorisi, Felsefe ve Tanrı**, 3. bs., İstanbul Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 248-254.

ilgili olguların oluşma olasılığının, her birinin birbirleriyle ve fiziksel oluşumlardaki olmazsa olmaz şartlarla çarpılması gerektiği anlamına gelmektedir.

Fizikî dünyadaki canlıların varlığı için gerekli oluşumlardan sadece iki tanesini ele alarak, evrende ne kadar hassas/kritik ayarların gerçekleştirildiğini göstermek istiyorum. Bunlar gibi binlerce olmazsa olmaz şart olduğunu ve olasılık hesapları açısından bunların hepsinin birbirleriyle çarpılması gerektiğini lütfen unutmayın: Birinci örnek olarak, evreni meydana getiren başlangıçtaki patlamanın şiddetindeki kritik ayarı ele alalım. Evrenin genişleme hızını bu başlangıç belirlemektedir; genişleme hızındaki ufak bir değişiklik, sadece canlıların oluşamaması değil, aynı zamanda galaksilerin ve yıldızların da oluşamaması anlamına gelmektedir. Bu genişleme hızındaki kritik ayar 10^{60} 'da 1'dir; yani, 10^{60} 'da 1'lik bir değişiklik bile galaksilerin ve canlılığın oluşamaması anlamına gelmektedir.¹¹ 10^{60} , Dünya'mızdaki tüm atomların toplamından da büyük bir sayıdır: Trilyon x trilyon x trilyon x trilyon x trilyon'a eşittir. Eğer Dünya'daki trilyonlarca atomun içine bir atom saklasanız ve Dünya'daki atomlardan rastgele bir atom çeken kişinin, bu atomu 1 kerede bulmasını bekleseniz; bu olasılık bile 10^{60} 'da 1'den büyüktür.

İkinci örnek olarak ise evrenin başlangıç entropisindeki olağanüstü düzeni örnek olarak ele alalım. Entropi Yasası'na göre evrendeki düzensizlik anlamına gelen entropi, zamanın ilerlemesiyle tek yönlü olarak, tersinemez bir şekilde artar. Bu, zamanın başlangıcına doğru geri gittiğimizde sürekli entropinin düşmesi gerektiği anlamına gelir. Evrenin düşük entropili başlangıcı hem galaksilerin ve Güneş sistemimizin, hem de canlılığın oluşabilmesinin olmazsa olmaz şartıdır. (Entropi Yasası'nın yasa olarak varlığı doğa yasalarının tasarımı başlığına girer. Fakat bu yasanın varlığı başlangıç entropisinin düşük olmasının gerekliliğinden farklıdır. Bu yasanın varlığı evrenin başlangıcının düşük entropisini zorunlu kılmaz. Birincisi yasanın tasarımı, ikincisi ise evrendeki fiziksel bir oluşumun tasarımıdır ve bunların her ikisi de canlılığın olmazsa olmaz şartıdır.¹² Roger Penrose, evrenin başlangıç entropisinin hassas ayarını gösteren matematiksel betimlemeye, fizik biliminde bildiği hiçbir verinin yaklaşamayacağını söyler: Şu anda evrendeki yaklaşık 10^{88} olan entropi miktarı, evren eğer Büyük Çöküş ile çökerse 10^{123} 'e çıkacaktır. (Penrose bu hesabı Bekenstein-Hawking entropi formülünü kullanarak yapar.)¹³ Evrenin Büyük Çöküş'ünde, her bir baryon için 10^{43} entropi olacaktır, buna göre toplam 10^{90} adet baryonlu evrenin entropisi

¹¹ Paul Davies, **God and The New Physics**, Simon and Schuster, New York, 1984, s. 179.

¹² Caner Taslaman, **Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı**, s. 34-41.

¹³ Roger Penrose, **The Road to Reality**, Jonathan Cope, London, 2004, s. 728.

10^{123} olarak bulunur.¹⁴ Evrenin başlangıcındaki entropinin hassas ayarı, evrenin muhtemel sonunun entropisinden yola çıkılarak hesaplanır. Aslında evrenin başlangıcı, pekâlâ aynı hacimdeki bu sonun entropisine sahip olabilirdi; böylesi bir durumda ne galaksimiz, ne dünyamız, ne de bu makaleyi yazan ve okuyanlar var olabilirdi. Evrenin başlangıç entropisindeki hassas ayarı hesaplayan Penrose, sonucu şöyle değerlendirmektedir: “Yaradanın ne kadar isabetle hedefini belirlediği görülüyor, yani doğruluk oranı şöyledir; $10^{10^{123}}$ te 1.”¹⁵ Ortaya çıkan bu sayının iki üslü yazılma sebebi, bu sayıyı üssüz olarak yazmaya (1’in arkasına sıfırlar koyarak), evrendeki tüm hammaddenin bile yetersiz kalacak olmasıdır. Bu sayıyı üssüz olarak yazmak için evrendeki tüm parçacıkların (10^{80} kadar) ve tüm ışık taneciklerinin (10^{88} kadar) her birinin üstüne katrilyon (10^{15}) tane sıfır yazsaydık bile; ancak 10^{104} tane sıfır yazabilirdik. Oysa 10^{123} tane sıfır yazabilmek için bu evrenimiz gibi on milyon (10^7) kere trilyon (10^{12}) daha fazla evrene sahip olmamız ve o evrenlerin proton, nötron ve fotonlarını, katrilyonlarca sıfır yazılabilen defterler olarak kullanmamız gerekirdi ki; ancak evrenin başlangıç entropisinin hassas ayarını ifade eden bahsedilen sayıyı üssüz olarak yazmayı başarabilelim. Görüldüğü gibi, bırakın başlangıç entropisindeki kritik ayarın tesadüfen gerçekleşmesini, bu ayardaki hassasiyeti ifade eden sayının 1’in arkasına sıfırlar konularak yazılması bile mümkün değildir. Evrenin başındaki bu hassas ayarın bir Düzenleyici’si olmaksızın açıklanması mümkün değildir. Evreni bir Tasarımcı’nın eseri olmayan bir varlık olarak görenlerin apriori beklentisi, bir düzenin bulunmadığı kaotik bir evren olmalıdır. Oysa var olan olgular, sıradan bir düzene bile değil; olağanüstü düzenlemelere işaret etmektedir.

4- Canlıların Tasarımına Karşı Canlıların Tesadüfî Oluşumu

Buraya kadar canlılığın ortaya çıkması için her biri önşart olan; 1- evrenin varlığı, 2- doğa yasalarının tasarımı, 3-fiziki dünyadaki gerekli oluşumların tasarımı ele alındı. Bunları bilinçli, kudretli, bir Gücün tasarımı dışında “zorunluluk” ve “tesadüf” ile açıklamaya çalışan materyalist-ateist açıklamaların başarısızlığına dikkat çekildi. Fakat materyalist-ateistlerin,

¹⁴ Roger Penrose, **Kralın Yeni Usu 3: Us Nerede**, Çev: Tekin Dereli, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2003, s. 50.

¹⁵ Roger Penrose, **Kralın Yeni Usu 3: Us Nerede**, s. 51.

önceki üç aşamayla ilgili sorunlarını yok farz etseydik; bu durumda bile “bilinçle ve üstün bir kudretle gerçekleştirilmiş bir tasarıma” atıf yapılmadan, dünyamızdaki canlılık olgusunun açıklanması yine de mümkün olamazdı. Canlılardaki tasarımla ilgili sayısız delili anlatmaya hiçbir kitabın sayfaları yetiştirmez. Burada, sadece, canlıların temel yapı taşlarından olan ve ancak mikroskopta gözükebilen en basit canlılarda bile binlercesi olan proteinlere değineceğim ve bu konuyla ilgili yaşayan en ünlü ateist Richard Dawkins’in yanılığına cevap vereceğim.

Olasılık hesapları, tasarım ile tesadüf şıklarından hangisinin daha tutarlı olduğunu anlamamız için bize objektif matematiksel veri sunmaktadır. Proteinlerin yapısı, olasılık hesaplarının kolayca uygulanmasına olanak tanımaktadır. Her canlı hücre proteinlerden oluşur. Proteinler gerek enzim olarak gerek diğer vazifelerle hücrelerdeki faaliyetleri gerçekleştiren temel birimlerdir. Hücre ile fabrika arasında kurulan analogide, proteinler makineye karşılık gelmektedir. Proteinler amino asitlerin arka arkaya gelmesiyle oluşurlar. Canlı bünyesinde 20 tane amino asit kullanılarak protein oluşur. Bu 20 amino asidin belirli bir sırada olması proteinin oluşması için mutlak şarttır. Amino asitlerin arka arkaya rastgele gelmesiyle oluşan proteinoitler ile hücrede belirli bir vazifesi olan proteinler arasındaki fark çok büyüktür. Amino asitler sol-elli ve sağ-elli amino asitler olarak ikiye ayrılır. Amino asitlerin rastgele bileşimi olan proteinoitler, her iki tür amino asitten oluşuyorken, proteinler sadece sol-elli amino asitleri ihtiva ederler. Bundan daha önemlisi proteinler belirli vazifeyi yapmak için belirli bir dizilimde olmalıdır. Ortama belli bir enerjinin verilmesiyle amino asitlerin proteine dönüşme olasılığı, dinamitle patlatılan tuğlaların üst üste düşerek bir ev oluşturması kadar düşüktür.¹⁶

Canlılarda 55 amino asidin arka arkaya gelmesiyle oluşan Ferrodexin (*Clostridium pasteurianum*'da bulunur) proteini gibi kısa sayılan proteinlerin yanı sıra 6049 amino asidin arka arkaya gelmesiyle oluşan Twitchin (*Caenorhabditin elegans*'da bulunur) proteini gibi uzun proteinler de vardır.¹⁷ Olasılık hesaplarına örnek olması için insan vücudunda bulunan, 584 amino asitli orta büyüklükteki Serum Albumin proteinini ele alalım. Bu proteindeki amino asitleri sırf sol-elli olmasının olasılığı şöyle hesaplanır:

Bir amino asidin sol-elli olma olasılığı: $\frac{1}{2}$

İki amino asidin sol-elli olma olasılığı: $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$

¹⁶ Paul Davies, **The Origin of Life**, Penguin Books, London, 2003, s. 69-70.

¹⁷ Wen-Hsiung Li, **Molecular Evolution**, Sinauer Associates Publishers, Massachusetts, 1997, s. 279.

Üç amino asidin sol-elli olma olasılığı: $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$

584 amino asidin sol-elli olma olasılığı: $\left(\frac{1}{2}\right)^{584}$

Ayrıca tüm amino asitler, protein zincirindeki diğer amino asitlerle birleşmek için peptid bağı denilen kimyasal bir bağ kurmak zorundadırlar. Oysa doğada, amino asitler arasında kurulabilecek başka kimyasal bağ türleri de vardır; peptid bağlar ve diğer bağlar kabaca eşit ihtimalle kurulur.¹⁸ 584 amino asitli Serum Albumin proteini için 583 tane peptid bağı gereklidir. Bunun olasılığı şöyle gösterilebilir:

İki amino asidin peptid bağıyla bağlanma olasılığı: $\frac{1}{2}$

Üç amino asidin peptid bağıyla bağlanma olasılığı: $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$

Dört amino asidin peptid bağıyla bağlanma olasılığı: $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$

584 amino asidin peptid bağıyla bağlanma olasılığı: $\left(\frac{1}{2}\right)^{583}$

Bu tek proteinin amino asitlerinin, sırf sol-elli olması ve de peptid bağı yapmasının olasılığı ise şöyledir:

$$\left(\frac{1}{2}\right)^{584} \times \left(\frac{1}{2}\right)^{583} = \left(\frac{1}{2}\right)^{1167} \approx \left(\frac{1}{10}\right)^{351}$$

Bu olasılığın tesadüfen gerçekleşmesinin matematiksel olarak imkânsız olduğunu şöyle düşünerek anlayabiliriz: Evrendeki 10^{80} proton ve nötronu, fotonlarla ve elektronlarla toplarsak 10^{90} 'dan küçük bir sayı elde ederiz. Evrenin yaşı olan 15 milyar yıl x 365 gün x 24 saat x 60 dakika x 60 saniye = 473.040.000.000.000.000 saniye; evrenin başından şu ana kadar geçen zamanı ifade eder. Bu sayıya yuvarlak olarak 10^{18} saniye diyebiliriz. Bu iki sayıyı çarparsak $10^{90} \times 10^{18} = 10^{108}$ eder. Bu sayı, evrendeki her proton, nötron, elektron ve foton, evrenin her saniyesi bir deneme yapmış olsalar, oluşacak deneme sayısıdır.¹⁹ Saniyede yapılan denemeleri en yüksek kimyasal hız olan 10^{12} (bir trilyon) olarak alırsak; $10^{108} \times 10^{12} = 10^{120}$ eder, oysa 584 amino asitli bir proteinin sırf sol-elli amino asitlerden kurulu olması ve peptid bağı oluşturması gibi basit iki aşamanın oluşma olasılığı 10^{351} 'de 1'dir. Bu,

¹⁸ Stephen C. Meyer, "Fizik ve Biyolojide Tasarım Kanıtları: Evrenin Kökeninden Hayatın Kökenine", Çev: Orhan Düz, **Tasarım**, Gelenek Yayınları, İstanbul, 2005, s. 79.

¹⁹ Caner Taslaman, **Big Bang ve Tanrı**, s. 188.

bütün uzayın elektron, proton, nötron ve fotonlarının her biri canlılardaki 20 amino asitten birine dönüşmeleri ve evrenin oluşumundan itibaren her biri saniyede 10^{12} deneme yapsalardı bile; tek bir 584 amino asitli proteinin amino asitlerini, sol-elli olarak oluşturmaya ve peptid bağı yapmaya imkân bulamayacaklarını gösterir. Bu sonuç gerçekten çok ilginçtir. Kopernik devrimi ile dünya, evrendeki merkezi yerini kaybetmiştir ama dünyamızda ancak mikroskopla görülebilen bir canlıda bile binlercesi olan proteinlerin tek bir tanesinin en sıradan özelliklerinin tesadüfen ortaya çıkması için tüm evrenin tüm maddesini seferber etmemiz bile bu proteinin nasıl oluştuğunu açıklamaya yetmemektedir. Biyolog Steven Rose, daha basit bir proteini amino asit dizilimleri açısından ele almakta ve bu proteinin amino asit uzunluğunda 10^{500} olası form olabileceğini, bu olası formlar gerçekten var olsalardı ağırlıklarının 10^{280} gram olacağını; oysa evrendeki tüm maddenin tahmini ağırlığının 10^{55} gram olduğunu söyler.²⁰ Bu da belirli bir proteinin tesadüfen elde edilmesinin ne kadar imkânsız olduğunu gösterir.

Proteinlerin amino asitlerinin doğru sırada olması protein açısından hayati öneme sahiptir. Serum Albumin proteini için bunun olasılık hesabı şöyledir:

Bir amino asidin doğru yerde olma olasılığı: $\frac{1}{20}$

İki amino asidin doğru yerde olma olasılığı: $\frac{1}{20} \times \frac{1}{20}$

Üç amino asidin doğru yerde olma olasılığı: $\frac{1}{20} \times \frac{1}{20} \times \frac{1}{20}$

584 amino asidin doğru yerde olma olasılığı: $\left(\frac{1}{20}\right)^{584} \cong \left(\frac{1}{10}\right)^{759}$

Proteinlerin amino asit dizilimlerinde belli bir bölgenin aktif taraf olduğu, bu yüzden bu bölgenin dışındaki amino asit değişimlerinin önemsenmemesi gerektiği söylenebilir. Bu yüzden elde ettiğimiz olasılık yüksek olabilir. Fakat son protein çalışmaları, aktif olmayan bölgedeki birkaç değişikliğin de proteinin fonksiyonunu kaybetmesine sebep olduğunu göstermiştir.²¹ Diğer yandan proteinin hücrede gerekli yerde, gerekli sayıda olması gibi ele almadığımız hayati özellikler olasılığa dâhil edilirse; o zaman ise olasılık daha da düşer.

²⁰ Steven Rose, **Lifelines**, Oxford University Press, Oxford, 1998, s. 255.

²¹ D. D. Axe, Extreme Functional Sensitivity to Conservative Amino Acid Changes on Enzyme Exteriors, **Journal of Molecular Biology**, 301/3, s. 585-596.

Amino asitlerin doğru sırada olmasının olasılığını daha önceden elde edilen 10^{351} 'de 1 sayısı ile çarparsak, belirli bir proteinin hem sol-elli amino asitlerden oluşmasının, hem peptid bağı kurmasının, hem de amino asit dizilimini doğru oluşturmasının olasılığını elde ederiz. Bu da $10^{351} \times 10^{759} = 10^{1110}$ 'da 1 gibi, olasılık olarak imkânsız kabul edilen bir sayıya denk gelmektedir; matematikte genelde 10^{50} 'de 1'den küçük olasılıklar bile imkânsız olarak kabul edilir.

Doğal seleksiyon, canlıların yaşam mücadelesi sonucunda oluşur ve ancak çoğalan canlılar için geçerli olabilir. Oysa en basit canlı formu bile proteinler olmadan canlı olamaz. Daha canlı vasfına sahip olmayan, oluşmamış bir molekül için doğal seleksiyon mekanizması geçerli değildir. İlk canlının ortaya çıkmasıyla ilgili kimyasal evrim sürecine, biyolojik evrimle analoji kurularak doğal seleksiyon mekanizması uygulanamaz; bu mekanizma sadece üreyen canlılar içindir. Ludwig von Bertalanffy bu konuda şöyle der: “Doğal seleksiyon daha iyi olanın yaşayacağını söyler, bu yüzden kendine yeten, kompleks, rekabet edebilen sistemleri öngörür ve bu yüzden seleksiyon, bu sistemlerin orijininin açıklamasını veremez.”²² Richard Dawkins doğal seleksiyonun, aşılması imkânsız görülen dağların bayırlarının aşılmasını gerçekleştiren baskı unsuru olduğunu söylemiştir.²³ Oysa canlılık oluşmadan önce böylesi bir mekanizmanın varlığını savunmak olanaksızdır. Yani, materyalist-ateist Evrim Teorisi anlayışının, gösterilen olasılık sorununu aşmaya yarayabilecek bir mekanizması yoktur. Tek alternatifleri, tasarıma karşı tesadüftür; bahsedilen olasılıklar için ise tesadüfün alternatif olması matematiksel açıdan imkânsızdır.

Doğal seleksiyon ile neden işe yarayan bir proteine sahip bir canlının yaşam mücadelesinde avantaj sağladığı ve doğal seleksiyona uğramadığı açıklanabilir. Fakat bu proteinin, canlının bedeninde nasıl oluştuğu veya bu canlının nasıl meydana geldiği doğal seleksiyonla açıklanamaz. Protein tam olarak oluşmadan işe yaramaz ve avantaj sağlamaz; bu yüzden Dawkins'in olasılık hesaplarında yaptığı şimdi bahsedeceğim aldatmacadaki gibi, proteinlerin oluşumuna doğal seleksiyonun müdahalesi mümkün değildir. Her harfin bir amino aside karşılık geldiğini düşünerek, bir proteinin bir kısmının kodunun şöyle olduğunu düşünün: “ME THINKS IT IS LIKE A WEASEL.”²⁴ Bu cümle aslında Dawkins'in kullandığı örnek cümledir ve o da bunu Shakespeare'in bir oyunundan alıntılamıştır, anlamı ise “BENCE BİR GELİNCİĞE BENZİYOR” şeklindedir. Dawkins, maymunun tuşlara rastgele bastığında

²² Charles B. Thaxton-Walter L. Bradley, **Information and The Origin of Life**, s. 177.

²³ Richard Dawkins, **Climbing Mount Improbable**, W. W. Norton, New York, 1997, s. 198.

²⁴ Richard Dawkins, **Kör Saatçi**, Çev: Feryal Halatçı, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2002, s. 59-64.

bu cümleyi yazma olasılığını sorgulamaktadır. Tuşlara rastgele basıldığında bir harfin doğru yerde olma olasılığının 1/30 olup, 28 harfli bir dizi için bunun $(1/30)^{28}$ olduğunu ve bunun gelişigüzel bir şekilde oluşmasının imkânsızlığını kabul etmektedir. Daha sonra ise maymunun rastgele tuşlara basarak bir tümce oluşturduğunu ve bu tümcenin yavruladığını (canlıların çoğalmasına benzetme yaparak) düşünmemizi ve bilgisayarın yavrulardan hedefe en çok benzeyenini sürekli seçmesini ister.²⁵ Böyle bir düzenekle hedefe 40 küsur denemede ulaşacağımızı söyler.

Dawkins haklıdır, böyle bir düzenekle hedefe 40 küsur defada ulaşırız, ama proteinlerin oluşumu için bu benzetmeyi kullanması yanlıştır. Verdiği örnekte bilgisayar hedef diziyi bilir ve her sırada hedef harf gelince, o harfi yerinde durdurur. Oysa hedefi bilmek ve doğru bulununca durdurmak; hedefi bilerek yapılan bir eylemdir. Proteinlerin rastgele oluşumlar olduğunu söyleyen birinin, hedefin bilinmesini işin içine karıştırmaması gerekir. Dawkins'in örneğindeki aldatmacayı şöyle bir benzetmeyle anlatabilirim: Biri size 50 basamaklı bir sayıdan oluşan kasadaki şifreyi, hiçbir hile yapmadan rastgele denemelerle günlerce uğraşarak açamayacağınızı söylüyor. Dawkins diye biri ise rastgele denemelerle kasayı açabileceğinizi; her bir basamakla ilgili doğru sayıyı girdiğinizde bir kırmızı ışık yanarsa, 200-300 denemede kasayı açacağınızı söylüyor. Oysa her basamak doğru girildiğinde kırmızı ışık yansa, hiçbir şifre hiçbir kasayı koruyamazdı; bahsedilen kasa ancak tüm basamakların doğru girilmesiyle açılabilir. Dawkins, doğal seleksiyonu bilinçli bir güç gibi sunmaya çalışmakta, doğru basamağa doğru harf gelince (kendi Shakespeare' den aldığı örnekte) veya doğru sayı doğru yere gelince (benim kasa örneğimde) onu durduran güçlerle doğal seleksiyon arasında benzerlik kurmaktadır. Oysa bu benzetme, hem doğal seleksiyonun avantaj sağlayan, fonksiyonu olan özelliklerle ve canlı bireylerle alakalı olmasına aykırıdır hem de doğal seleksiyonun bilinçli bir güç gibi ilerde oluşacak avantajları baştan "hedefi bilerek" koruduğunu söylediği için kendi natüralist anlayışına terstir.

Olasılık hesaplarından anlayan herkes bilir ki; bir maymunun 28 defa rastgele tuşlara basmasıyla bir diziyi yazmasının olasılığı, 28 defa tuşa bastığında kaç dizi oluşması muhtemel ise, o kadarda 1'dir. 50 basamaklı bir kasayı rastgele denemelerle açma olasılığı; 10 tane rakam olduğundan 10^{50} tane sayı girilebilir, bunlardan biri kasayı açacağı için olasılık 10^{50} 'de 1'dir. Materyalist-ateist anlayış açısından proteinlerin oluşumuna hiçbir bilinçli güç müdahale etmediğinden, bu anlayışın olasılık sorununu aşmasının hiçbir mantıklı yolu yoktur.

²⁵ Richard Dawkins, **Kör Saatçi**, s. 61.

Alternatif olarak ileri sürülen doğal seleksiyonu; adeta Allah'ın vasıflarını vererek bilinçli, tercihler yapabilen, hedefi bilen bir güce çevirmek sadece bir aldatmacadır. Doğada gerçekten de doğal seleksiyon vardır; kuş gribi tavukların hepsini yok ederse, kartallar serçeleri avlayarak yok ederse bunlar doğal seleksiyon örnekleri olacaktır. Fakat bu; ne kuş gribinin, ne kartalların, ne tavukların, ne de serçelerin nasıl var olduklarının açıklamasıdır. Tavukların bağışıklık sisteminde yarar sağlayan bir proteinin oluşumu veya serçelerin kartaldan korunmasını sağlayan bir vücut yapısının proteinlerinin oluşumu; bu canlıların, neden doğal seleksiyona uğramadıklarını açıklayabilir. Bu açıklama, bahsedilen proteinlerin neden doğal seleksiyona karşı bahsedilen canlıları koruduklarını açıklayabilir; fakat bu da bu proteinlerin nasıl oluştuğunu açıklamaz, çünkü verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi proteinin oluşumu önce, doğal seleksiyona karşı sağladığı yarar sonradır. Diğer yandan, daha ilk canlı oluşmadan önce doğal seleksiyonun hiçbir etkisi olmaz; çünkü daha önce de vurgulandığı gibi, doğal seleksiyon canlıların yaşam mücadelesinde oluşur ve çoğalan canlılar için geçerlidir. Bu yüzden, ilk canlı oluşmadan önceki süreçle ilgili olarak doğal seleksiyonlu açıklamalar yapmanın hiçbir tutarlılığı yoktur.

Tasarım delili için ise bir sorun yoktur, çünkü bu delile göre hedefini bilen, bilinçli, olasılıklar arasında istediğini seçen Allah evreni ve canlıları tasarlamıştır. Doğal seleksiyon ve tesadüflerin başaramayacağı şeyi, bilinçli ve amaçlarına göre seçimler yapan bir Güç başarabilir. Bu yaklaşıma göre olasılık kümesinin bu kadar büyük olması ve bu büyük kümeden işi gören olasılığın gerçekleştirilip, diğer büyük kümenin saf dışı bırakılması tasarımı gösterir. Bilinçle tuşlara basan bir kişi Shakespeare'in tüm eserini yazabilir; gerekli kasa şifresini bilen biri binlerce basamaklı şifreyi rahatlıkla açabilir. Saf dışı bırakılan şıkların çokluğu kompleksliği gösterir, saf dışı bırakılan şıklar ne kadar çoksa, yani olasılık kümesi ne kadar büyükse komplekslik o kadar artar. Komplekslik ne kadar büyükse tasarımın delilleri o kadar kuvvetlidir. Canlıların bedenindeki proteinlerin ve proteinlerin şifresinin olduğu DNA gibi moleküllerin kompleks yapılarının keşfi, bu yüzden tasarım delilinin gücünü kat ve kat artırmıştır.

Canlılar dünyasında defalarca -benzer- kompleks çözümlerin oluşmasından beslenme, korunma, ortakyaşam ve üreme gibi başlıklar altında incelenebilecek sayısız örnekler

dünyamızdaki olağanüstü tasarımın örnekleridir.²⁶ Bu uzun konuyu hızla geçerek tasarım delili açısından önemli bulduğum son bir şıkka daha dikkat çekmek istiyorum.

5- Zihnin Tasarımına Karşı Zihnin Tesadüfî Oluşumu

Materyalist-ateist yaklaşımın başarılı olabilmesi için daha önceki dört şık gibi “zihnin” de tesadüfle açıklanabilmesi gerekirdi. Oysa zihnin evreni anlayabilmesinin tesadüfî olasılıkların arka arkaya gelmesiyle mümkün olmadığı, ancak dış dünya ve zihin arasında koordinasyonu sağlayan ve bilince gerekli özelliklerini veren bilinçli, üstün bir Kudret ile zihnin açıklanabileceğini söyleyen tasarım delili bu hususta da tek rasyonel ve tutarlı açıklamadır.

Her adım attığımızda ileri gideceğimizi bilmemiz, yağmurun yağışında ne olduğunu anlamamız, yanımızda yürüyen eşimizin veya çocuğumuzun bir anda yok olmasına ihtimal vermememiz, sabah kalktığımızda ayaklarımızın yerinde olmasından şüphe etmememiz hep zihnimizin evreni anlaması sayesinde; birçok kişiye çok basit ve sıradan gelebilecek bu örnekler, aslında, zihnimizin evreni anlamasını sağlayan birçok önşartın mevcut olması sayesinde. Zihnin evreni anlayabilmesi, birbirlerinden farklı, fakat her biri de zaruri şu şartların yerine gelmesi ile mümkündür:

1-Evren anlaşılır olmalıdır: Eğer evren düzensiz, kaotik bir yer olsaydı, insan bebeklikteki şaşkınlığından hiçbir zaman çıkamazdı. Eğer evrendeki oluşumlar düzenli ama zihnin anlayabileceğinden çok daha karmaşık olsalardı, evrenin anlaşılır olması yine mümkün olamazdı. Sonuçta, doğa yasalarının varlığı ve anlaşılmayacak kadar karmaşık olmamaları sayesinde evreni anlarız, bu yasaların bu şekilde varlığı, zihnin evreni anlayabilmesinin önşartlarıdır. Yüksekten atılan eşyaların düşmesi gibi yerde duran eşyalar belirsiz bir şekilde uçsaydı, her sabah kalktığımızda yattığımızdan farklı bir mekânda uyansaydık, odada duran su bir anda kaynamaya, eşyalarımız bir anda yok olmaya başlasaydı, kısacası hiçbir doğa yasasının olmadığı bir evrende yaşasaydık; zihnin, ne dil gibi düşünmesini sağlayan bir aracı

²⁶ Bu konularda verdiğim örnekler için şu kitabımı okuyabilirsiniz: Caner Taslaman, **Evrin Teorisi, Felsefe ve Tanrı**, s. 269-295.

kullanması, ne de toplumsallaşma mümkün olurdu, sonuçta zihnin evreni anlaması da söz konusu olamazdı.

2-Zihin doğuştan (apriori) zaman ve mekân sezgilerine sahip olmalıdır: Kant'ın gösterdiği gibi zihin, doğuştan apriori olarak zaman ve mekân sezgilerine sahiptir. Kant, uzay ve zaman sezgilerinin deneyden değil akıldan geldiklerini ispatlamak için çeşitli deliller öne sürer. Küçük çocuklar mesafeler hakkında hiçbir fikre sahip olmadan, hoşlarına gitmeyen şeylerden uzaklaşmak ve hoşlarına giden şeylere yaklaşmak isterler. Öyleyse bunların yanlarında, önlerinde, dışlarında olduğunu apriori olarak bilirler. Ayrıca çocuk, dış dünyanın farkına varmadan “önce” ve “sonra” duygusuna sahiptir; eğer olmasaydı dış dünyayı algılamaya başlayamaz, tüm algıları karmakarışık olurdu. Uzay ve zamanı hesaba katmadan hiçbir şeyi idrak edemeyiz. Bu imkânsızlık da bu sezgilerin dışarıdan gelmeden önce zihinde var olduklarını gösterir. Ayrıca aritmetik ve geometrinin hakikatlerinin hiçbir deneye başvurulmadan doğruluğunun bilinmesini de Kant, uzay ve zaman algılarının zihinde, doğuştan, apriori olarak olduklarının bir delili kabul eder. Eğer doğuştan bu sezgilere sahip olmasaydık, duyu organlarıyla gerçekleşen algılarımız kaotik bir karmaşa içinde olacak ve bir şey ifade etmeyecekti. Zihnin sahip olduğu bu apriori koşullarla ancak deneyim mümkündür.²⁷

Zihnin sahip olduğu bu apriori koşulların genetik olarak aktarılması için DNA'nın içinde nükleik asitlerle kodlanmış olması gerekir. Hiç kimse zihnin bu özelliklere nasıl sahip olduğunun biyokimyasını gösteremediği gibi, genetik olarak bu özelliklerin nasıl aktarıldığı da gösterilememiştir. Fakat şurası kesindir: Zihin baştan hem “tam zaman”, hem “tam mekân” algılarının ikisine birden sahip olmalıdır. Yarım mekân algısı, dörtte üç zaman algısı diye bir şey düşünülemez; ayrıca zaman ve mekân algılarından biri, diğerinin yokluğunda bir işe yaramaz. Zihinde bu iki apriori koşul tam ve beraber olmazsa, Kant'ın gösterdiği gibi deneyim gerçekleşemez.²⁸ Bu yüzden, bu apriori sezgilerin biyolojik olarak bir karşılığı varsa; bu karşılığın “indirgenemez kompleks” nitelikte olması gerekir. Bu iki sezginin beraberce ve tam olarak, doğuştan mevcut olmaları gerekir. Doğal seleksiyonun, bu sezgilerin önce % 5'ini koruduğunu sonra biraz arttırdığını veya önce zaman sezgisini koruduğunu, sonra yanına

²⁷ Immanuel Kant, **Arı Usun Eleştirisi**, Çev: Aziz Yardımlı, İdea, İstanbul, 1993, s. 86.

²⁸ Kant, bu apriori sezgi biçimlerini dış dünya algısının nasıl oluştuğunu göstermek için kullandı, bunları tasarım delili ile ilişkilendirmedi. Fakat insan zihninin evreni anlamak için gerekli tüm özellikleriyle beraber bu özelliklerini de zihnin tasarımının delilleri olarak görüyorum.

mekân sezgisini eklediğini söyleyemeyiz! Doğal seleksiyonun canlılarda % 5'lik bir görmeyi koruduğu, bu özelliğe sahip olmayan canlıların elendiği iddia edilebilir. Fakat zaman sezgisinin % 5'i veya tek başına mekân sezgisi bir işe yaramayacağı için; bu sezgilerin adım adım geliştiği ileri sürülemez. E. coli bakterisinin 4289 proteinin, hareketini sağlayan kamçısını oluşturan 50 kadar proteinin sırf yerli yerinde olmasının olasılığı 10^{66} 'da 1'dir. Duyu algılarını içine alan ve adeta bir kap vazifesi gören ve onları düzenleyen zaman ve mekân algılarının, sırf zihinde doğru konumda bulunmalarının olasılığının, E. coli'nin kamçasındaki proteinlerin doğru yerinde bulunma olasılığından çok daha düşük olduğunu rahatlıkla tahmin edebiliriz. Bu tahminimiz radyo ve televizyonun içyapılarını bilmeyen birinin, televizyonun radyodan daha karmaşık olduğunu anlaması üzerine; televizyonun parçalarının rastgele bir araya gelme olasılığının, radyo parçalarının rastgele bir araya gelme olasılığından daha düşük olduğunu tahmin edebilmesine benzer.

3-Zihin matematiksel olarak düşünebilecek yetenekte olmalıdır: Evrenin anlaşılır olması ancak zihindeki çeşitli yeteneklerle mümkündür. Zihnin evreni anlamasını sağlayan en önemli yeteneklerinden biri ise matematiksel düşünme özelliğidir. Daldan beş domates koparan çiftçinin ikisiyle yemek yapınca kaç domates kalacağını bilmesinden, sabah koyunlarını götüren çobanın kaç koyunla dönmesi gerektiğini sayarak kontrol etmesinden, köprülerin, cep telefonlarının, yapay zekâların yapımına kadar insan zihni hep matematiği kullanır. İnsanın diğer hayvanlara hükmetme ve dünyayı tüm canlılardan daha fazla değiştirebilme becerisinin altında yatan en önemli faktörlerden biri de insan zihninin matematiksel yeteneğidir. Arıların petekle ilgili hesaplarında da müthiş bir matematiksel hesaplama mevcuttur. Fakat bu tip örnekleri, insanın matematiksel düşünme ve düşünce aracılığıyla üretme, kontrol etme, hareket etme yeteneklerinden ayırt etmek gerekir; arılardaki gibi matematiksel hesaplamayla ilgili özellikler, bu hayvanların genlerinde doğuştan kodludur, bu hayvanlar düşünerek bu özelliklere sahip olmazlar. Yoksa arılar, peteğin inşa edileceği en verimli şekil ve açılı hesap edecek matematiksel bir düşünme yeteneğine sahip değildirler. İnsan zihninin matematiksel düşünme yeteneği diğer tüm canlılara göre çok üst düzeydedir ve bu yeteneğin nasıl oluştuğu ile ilgili materyalist-ateist bir açıklama getirilememektedir. Ancak bu yeteneğin insana avantaj sağladığı ve doğal seleksiyon, seksüel seleksiyon gibi mekanizmalarla bu yeteneğin ortaya çıktığını ifade eden açıklamalar mevcuttur. Bu açıklamalar, ateist çevrelerin sıkça tekrarladıkları mantıksal bir yanlışın ilave örnekleridir. Bir özelliğin canlıya avantaj sağladığı için doğal seleksiyona uğramadığı veya

türün dişilerinin bu avantaja sahip bireylerle çiftleşip (seksüel seleksiyon) bu avantajı yaygınlaştırdıklarını söylemek, bahsedilen avantaj getiren özelliğin nasıl ortaya çıktığını göstermez; sadece ortaya çıkan özelliğin neden yok olmadığını gösterir. Eğer sorulan soru “Matematiksel özelliğe sahip insanlar neden doğal seleksiyona uğramadı” olsaydı, bahsedilen cevaplar geçerli olabilirdi. Ama soru “İnsan zihninin matematiksel düşünme gibi kompleks ve üst seviyede önemli bir özelliği nasıl oluşmuştur” şeklindedir. Bu soruya ise materyalist-ateist anlayışın verebileceği bir cevap yoktur.

4-Zihin gelişmiş dil kullanma yeteneğine sahip olmalıdır: 20. yüzyılda felsefenin üzerinde en çok odaklandığı sorunların başında dil konusu gelmektedir. Wittgenstein gibi bu yüzyılın en ünlü felsefecileri, ünlerini, bu soruna odaklanarak elde etmişlerdir. Bu dönemde, dilin öğrenilmesi ile ilgili yerleşmiş kalıpları kökten sarsan Noam Chomsky'nin fikirleri devrim niteliğinde oldu. Chomsky, insan zihninin doğuştan özel yetenekleri olmadan, dil öğrenme gibi kompleks bir işi, bebeklik çağında gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını söyledi.²⁹ Eğer kendi bekleliğimize geri gidersek, hatırlayamadığımız bu dönemde, dil öğrenmek gibi zor bir işi, azmetmeden -azmetmeyi öğrenmeden azmetmemiz mümkün değildi- ve zihinsel yeteneklerimiz gelişmeden -ancak dili kullanabilince bu yeteneklerimiz gelişir, öncesinde mümkün değildi- beceribilmiş olmamızın ne kadar olağanüstü olduğunu; bunu doğuştan zihnimizin özel yetenekleri olmadan gerçekleştirmemizin mümkün olmadığını anlarız. Özellikle belirli bir öğretim süreci bile olmadan dil konuşma alışkanlığının edinilmesi, insan zihninin doğuştan bu zor işe ne kadar hazırlıklı olduğunu göstermektedir.

İnsan, diğer bütün canlılardan farklı olarak, sonlu sayıdaki kelimeyle, sonsuz duruma uygun ifade ediş biçimleri kullanabilir. İnsanın bu yeteneği, matematik yeteneği gibi, hiçbir hayvanla kıyaslanmayacak boyutta gelişmiştir. Dünyadaki hiçbir canlının iletişimi, dille her duruma uygun ifadeler oluşturan insanla kıyaslanamaz. İnsanı insan yapan unsurların başında dil gelmektedir; gerek kendimiz üzerine, gerek evren üzerine düşünmemize imkân veren, kültür oluşturma ve iletmemize olanak sağlayan mevcut şekilde dil kullanma yeteneğimizdir. Bu özellik biz insanlara doğada büyük avantaj sağlar ve doğal seleksiyona karşı direnmemize, bedensel hassaslıklardan doğan eksikliklerimizi kapamamıza olanak verir.

²⁹ Noam Chomsky, **Dil ve Zihin**, Çev: Ahmet Kocaman, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2001; Noam Chomsky, *Language and Problems of Knowledge: The Managua Lectures*, MIT Press, Massachusetts, 1988.

5- Zihnin hafıza ve duyu algılarını değerlendirme gibi birçok özelliği olmalıdır:

İnsan, dil kullanma ve kültür oluşturma yetenekleriyle diğer canlılardan ayrılır. Fakat bu özelliklere uygun bir hafızaya sahip olmasaydık, örneğin yirmi-otuz kelimedenden fazlasını aklımızda tutamasaydık, bu kadar gelişmiş bir dil kullanma ve düşünme yeteneğine sahip olamazdık. Aynı şekilde zihnin en önemli fonksiyonlarından birisi dış dünyadan gelen görme, işitme, dokunma ve tatma gibi duyu algılarını değerlendirmektir. Gözün görme duyusuna katkısından, kulağın işitme duyusuna katkısından daha önemlisi beyinde görme ve duyma fenomenlerinin nasıl oluştuğudur; ne yazık ki beyinde duyu algılarının nasıl değerlendirildiğine dair çok az şey biliyoruz. Fakat biliyoruz ki duyu verileri, trilyonlarca nöronlu ve katrilyonlarca sinapslı beynimizde değerlendirilmeden, zihnimiz mevcut yeteneklerine sahip olamazdı.

Hayvanlar dünyasında birçok canlının gelişmiş hafıza yetenekleri olduğunu biliyoruz. Ayrıca insandan daha uzağı gören, daha keskin koku alma yeteneği olan, dokunma duyuları daha gelişmiş hayvanlar var. Bu yüzden bu maddede değindiğim zihin özelliklerinde - matematiksel düşünme ve dil yeteneğinde olduğu gibi- insanla diğer canlılar arasında uçurum olduğunu söylemiyorum. Bu özellikler, insan zihninde insanın ihtiyaçlarına tam cevap verecek niteliktedir ve bunlar olmadan insan zihninin dış dünya ile kendini anlaması ve düşünmesi mümkün değildir.

6- Zihin bilinç özelliğine sahip olmalıdır: Bilincin, buraya kadar sıralanan tüm zihin özelliklerinden hem daha farklı, hem daha önemli olduğunu düşünüyorum. Elbette bilinç, zihnin doğuştan sahip olduğu özelliklerle, matematiksel ve mantıksal yeteneğiyle, dil yeteneğiyle, duyu algıları ve hafızayla ilişkilidir. Fakat bilinç, maddî süreçlere indirgenemediği gibi bahsedilen bu özelliklere de indirgenemez. O zaman bilinç, tüm bu özelliklerden farklı bir zihin özelliğidir ve şüphesiz zihin özellikleri içinde tartışılması en zor olan da odur. Bilinç, sadece karmaşık zihinsel süreçlerde gözükmez, aslında en basit zihinsel deneyim bile bilinçle ilgilidir. Ayağımızın altından gıdıklandığımızı düşünelim; ayağımızın altına dokunulması, sinirlerin bu olayı beyne iletmesi gibi fiziksel olayların dışında bir de “bilincinde” olduğumuz bir gıdıklanma deneyimi vardır ki, artık bunu tek başına hiçbir maddî süreçle ve hatta zihinsel başka özellikle (dil yeteneği, hafıza gibi) açıklayamayız. Çok rahatlıkla bir robot yapıp, ayağının altına dokunulduğunda kendisine kayıtlı gülme sesini dışarı yayınlamasını ve ayağını çekmesini programlayabiliriz; fakat gıdıklanmanın

“bilincinde” olmayla ilgili süreci maddî hiçbir forma sokamadığımız için bilgisayara “gıdıklanmayı” yaşatamayız. Böylesi basit bir deneyimimizde bile var olan bilinç, evreni anlayabilmemizi sağlayan en temel zihinsel faktördür. Evrenin ve zihnin bahsedilen tüm özellikleri, ancak zihnin “bilinç” özelliğiyle bulunduğu; evreni anlamamız, o farkındalığa sahip olmamız gerçekleşir.³⁰

Materyalist-ateist bir yaklaşımla zihnin tüm bu özelliklerini açıklamak mümkün değildir. Bu özelliklerin matematik yeteneği ve dil kullanma yeteneği gibi olanlarında insanla diğer canlılar arasında büyük bir uçurum vardır. Bu uçurumun kapanması ne tesadüfle, ne de doğal seleksiyon ile mümkündür. Doğal seleksiyona dayalı Evrim Teorisi’ni ilk olarak ortaya koyan iki kişiden biri olan Wallace’ın bile vurguladığı gibi; doğal seleksiyonla insan zihnini açıklamak mümkün değildir.³¹ Üstelik zihinde, gerekli özelliklerin hepsinin birden olmasının yanı sıra, evrenin de anlaşılır olması gerekmektedir ki zihin dış dünyayı anlayabilsin. Zihnin evreni anlaması; evrende ve zihinde bahsedilen özelliklerin olması ve evren ile zihin arasında uyumun sağlanması sayesinde mümkün olmuştur. Bunun tek mantıklı açıklaması; hem evreni hem zihni hem de ikisi arasında uyumu sağlayan bilinçli, kudretli bir Gücün varlığı sayesinde bunun gerçekleştiğini söylemektir. Zihnin varlığı ve evreni anlayabilmesi için gerekli şartların oluşturulmuş olması; tasarım delilini destekleyen, çok önemli, önceki dört başlıkta dikkat çekilenlere ilave edilmesi gerekli beşinci bir fenomendir.

Tasarım Delili ile İlgili Tartışmalar ve Son Sözler

Buraya kadar, evreni ve canlıları sadece doğanın içinde kalarak açıklamaya çalışan materyalist-ateist anlayış ile bunların üstün bir kudret ve bilinçle Allah tarafından tasarlandığını söyleyen tasarım delili karşılaştırıldı. Bu karşılaştırma beş konuya odaklanarak yapıldı: 1-Maddenin yaratılışı, 2-doğa yasalarının tasarımı, 3-fizikî dünyadaki tasarımlar, 4-canlıların tasarımı, 5-zihnin tasarımı. Bahsedilen konuları irdeleyerek neden tasarım delilinin başarılı olduğunu, materyalist-ateist anlayışın ise başarısız olduğunu göstermeye çalıştım.

³⁰ Caner Taslaman, **Modern Bilim, Felsefe ve Tanrı**, s. 111-129.

³¹ Stephen Jay Gould, **Darwin ve Sonrası**, çev: Ceyhan Temürcü, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2000, s. 38.

Materyalist-ateist anlayışı savunanlar, modern bilimin verileriyle tasarım lehine çıkan sonuçtan kaçınmak için, İnsancı İlke'yi tasarım delilinden farklı yorumlamaya çalışmışlardır. İnsancı İlke'nin bu tarzdaki yorumu, Zayıf İnsancı İlke'ye (Weak Anthropic Principle) dayandırılarak savunulmaya çalışılmıştır. Zayıf İnsancı İlke şöyle ifade edilebilir: Evrendeki yerimizin zorunlu olarak ayrıcalıklı olduğunu, gözlemciler olarak varlığımızla uyumlu olacak şekilde hesaba katmak zorundayız. Tasarım deliline karşı bu ilke yorumlanmak istendiğinde; bizleri var eden koşullar dışında bir şeyi gözlemleyemeyeceğimiz, bu yüzden bizleri var eden bu koşullara şaşırmanın ve tasarım gibi anlamlar yüklememizin söylenir.

İnsancı İlke'yi bu şekilde yorumlayanlara karşı John Leslie'nin kullandığı hoş bir örneği aktarayım:³² Düşünün ki kurşuna dizilmenize karar veriyorlar ve sizi götürüyorlar ve çok keskin 100 nişancı çok yakın mesafeden birçok defa size ateş ediyor, fakat ölmüyorsunuz. Bunun sonucunda “Ben hayatta olduğuma göre şaşılacak bir şey yok, eğer hayatta olmasaydım şu anda bu durumu gözlemlememiş olurum” mu dersiniz, yoksa “100 keskin nişancı, bu kadar çok ateş edip, beni bu kadar yakın mesafeden vuramadıklarına göre, bu durumun, silahlarında gerçek mermi olmaması gibi bir açıklaması olmalı” mı dersiniz? Hiç şüphesiz bizim varlığımız için gereken kritik değerlerin tesadüfen oluşmasının olasılık olarak imkânsızlığı, 100 keskin nişancının çok yakın mesafeden isabet ettirememelerinin çok çok üzerindedir. Kendi hayatta oluşumuza dayanarak, 100 keskin nişancının çok yakın mesafeden isabet ettirememesi nedeninin “tesadüfi isabet ettirememesi” olduğunu iddia etmenin, saçma olduğunu anlayabiliyorsak; İnsancı İlke'nin sunduğu varlığımıza sebep olmuş olağanüstü kritik değerleri “tesadüfe” bağlamanın çok daha saçma olduğunu rahatça anlayabiliriz.

İnsancı İlke'nin sunduğu verileri, “insanın gözlemci olarak seçici özelliği” ile açıklamakla yetinip, bunların tasarım delili için kullanılmasına karşı çıkanların yaptığı mantık hatasını göstermek için Swinburne, şöyle bir örnek verir:³³ Hasta ruhlu birinin, bir adamı kaçırdığını ve onu güçlü bir silahın karşısına kaçamayacak şekilde bağladığını düşünün. Daha sonra on desteyi karıştıran bir makine yapıyor ve bu makineyi de silaha bağlıyor. Kurbanı da diyor ki makine her desteden bir kart açacak ve eğer her desteden çıkan kâğıt kupa as olmazsa silah ateş açıp seni öldürecek. Bunun üzerine makine çekiliş yapıyor ve tüm kâğıtlar kupa as çıkıyor, sonra tekrar tekrar aynısı yapılıyor ve makine hep, her destede kupa as gösteriyor ve adam ölmüyor; hasta ruhlu kişi de adamı bırakıyor. Bu adam, doğal olarak, bir destenin kupa

³² John Leslie, **Anthropic Principle**, World Ensemble, Design, ‘American Philosophical Quarterly’ 19 (1982), s. 141-151.

³³ Bu örneği biraz değiştirip aktarıyorum.

as gösterme olasılığı 1/52, on destenin aynı anda kupa as gösterme olasılığı $(1/52)^{10}$ olduğundan ve de bu olay tekrar tekrar yapılmasına karşın makine hep on kâğıdı birden kupa as olarak gösterdiğinden; bu makinenin hileli olduğunu veya destedeki tüm kâğıtların kupa as olduğunu düşünüyor. Fakat İnsancı İlke'nin verilerini gözlemci etkisiyle açıklayan bir natüralist bu olayı duyunca, İnsancı İlke'yi açıklama şeklinden aldığı ilhamla kurbanı “Eğer sen kupa asları görmeseydin ölmüş olurdun, böylece bunları bize burada anlatamazdın. Burada bunları bize anlatabildiğine göre başka türlü zaten olamaz; bunda şaşırılacak bir şey yok. Tesadüfen kartlar böyle gelmiş, bir hile arama” diyor.³⁴ Eğer bu benzetmede, kendisine kartlarla ilgili anlatılanın yanlış olduğunu anlayan adamın haklı olduğunu anlıyorsanız; İnsancı İlke ile ilgili verileri, “gözlemcinin kendisine uygun şartları seçmesi” ile açıklayan materyalist-ateist açıklamaların da yanlış olduğunu anlayabilirsiniz.

İstanbul, Nişantaşı'nda, Güzelbahçe Kliniği'nde doğan birisi “Bu klinikte doğma olasılığım milyarda bir, bundan dolayı bu klinikte doğmam özel bir tasarıma işaret ediyor” dese; bu, elbette kendi gözlemci etkisiyle olasılıkları seçen birinin, bunu, özel bir tasarıma atfetmesindeki yanlış mantığa işaret ediyor olur. Çünkü bu şahıs, dünyadaki milyarlarca ayrı evde veya klinikte de doğabilirdi; Nişantaşı'ndaki kliniği “belirtecek” (özel kılan) bir durum olmadığı için bu mantık tamamen yanlıştır. “Belirtme” ile kasıt, bir durumla, ondan “bağımsız” olarak var olan bir model arasındaki eşleşmedir. Burada kilit kavram “bağımsız” olmaktır. Olasılık açısından olması düşük, hem de “belirtili” (“bağımsız” olarak var olan bir modelle eşleşebilen) olaylar tasarımı gösterir.³⁵ Az önce söz edilen örnek, oku bir yere saplanmışken, daha sonra okun vurduğu yerin etrafına hedef çizip; kendisinin ne kadar keskin nişancı olduğunu savunan bir insanın durumuna benzer. Fakat aynı klinikte, sezaryenle doğan birini düşünelim. Bu kişi büyüdüğünde, doğduğu kliniğe gelse, kendinin sezaryenle doğmasında kullanılan aletleri, çocuğu anne karnında gösteren cihazları ve diğer doğum ekipmanlarını incelese ve bu klinikteki aletler doğum olayı için tasarlanmış dese; buna karşılık, “Sen bu doğum ekipmanları sayesinde doğdun, sezaryen olmasaydın ölecektin, şimdi gözlemci etkisiyle seçerek bu aletlerin tasarlandığını söylüyorsun, oysa böyle bir şey yok” diye cevap verilse, herhalde bu cevabın saçmalığını anlarız. Bu cevabı saçma kılan şey, bizim gözlemimizden tamamen bağımsız bir şekilde doğum diye “belirtili” bir olay ve bu olayın aşamaları ile komplikasyonlarına uygun aletlerin olması ve böyle aletlerin bilinçli insan

³⁴ Richard Swinburne, **The Existence of God**, Clarendon Press, Oxford, 1991, s. 173; Richard Swinburne, **The Evolution of The Soul**, Oxford Press, Oxford, 1997, s. 138.

³⁵ William A. Dembski, “Üçüncü Tür Açıklama: Bilimlerdeki Zeki Tasarım Kanıtlarının Saptanması”, Çev: Orhan Düz, **Tasarım**, Gelenek Yayınları, İstanbul, 2004, s. 32; Bu konu için ayrıca aynı yazarın **Intelligent Design** ve **No Free Lunch** kitaplarına bakınız.

müdahalesi olmadan rüzgâr, sel ve benzeri doğa olaylarıyla tesadüfen oluşup, bu kliniğe gelmesinin imkânsızlığıdır. Sonuçta olasılık hesapları açısından “tesadüfen” oluşması çok düşük aletler, bu aletlerin varlığından “bağımsız” bir olguyla (doğum) eşleştirilebildiği için, bu kliniğin ve aletlerin tasarlanmış olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu sefer hedef bellidir, ok belli hedefi vurduğu için iyi nişancılıktan bahsedilebilir.

Elinizde şu anda okuduğunuz derginin bilinçle yazıldığını, rastgele kelimelerin arka arkaya gelmesi veya mürekkebin dökülmesiyle oluşmadığını anlamanız; bu metinden “bağımsız” olarak var olan Türkçe sözlerin ve Türkçe gramerin bu dergide buluşması ile açıklanabilir. Mürekkebin rastgele dökülmesi veya bir matbaanın rastgele harfleri arka arkaya basmasıyla bu kadar çok Türkçe sözcüğün, Türkçe gramerine uygun şekilde bir dergide buluşması mümkün değildir. Bu dergiden “bağımsız” olarak Türkçe kelimeler ve Türkçe gramer vardır; yani hedef “bağımsız olarak belirli”dir ve bu dergi o hedefle eşleşebildiği için bu derginin rastgeleliklerle oluşmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu da, kilit kavram olan “bağımsızlık/belirtlilik” ile “olasılık hesapları açısından gerçekleşmesi çok düşük olan (kompleks olan)” bir olgunun bir araya gelmesinin (belirtili komplekslik) neden tasarımı gösterdiğinin; şu anda elinizde okumakta olduğunuz bir örneğidir. Hiç şüphesiz canlılar dünyasındaki olgular ve canlıların genlerindeki bilgiler, bu dergiden kat kat daha kompleksdir; üstelik bunların fonksiyonelliğinin eşleşeceği “bağımsız” olgular da saymakla tüketilemeyecek kadar çoktur.

Tasarım delilini destekleyen birçok olguda “bağımsız” bir hedef vardır ve o hedefe uygun yapı, tesadüfen bir kez bile oluşması olasılık hesapları açısından mümkün olmasa da (kompleksliğiyle) vardır. Örneğin olasılık hesapları açısından incelediğimiz Serum Albumin proteininin hücre içinde yerine getireceği vazife bu proteinden “bağımsız” olarak vardır ve bu protein kompleks bir şifrenin bir kasaya uyması gibi vazifesine uyar. Türlerin dişi ve erkeklerinin birbirlerine uyumları, türlerin beslenme ve korunma gibi özelliklerinin diğer canlıların özelliklerine uyumlu olmaları, bedendeki kompleks yapıların çevreyi algılayacak veya çevrede hareket edecek şekilde olmaları ve tüm bu “bağımsız” olaylarla eşleşebilen özelliklerin, olasılık olarak evrende tesadüfen bir kez bile oluşamayacak, yani kompleks olmalarına rağmen var olmaları; bunların bilinçle ve kudretle oluşturulmuş tasarımlar olduğunu gösterir.

İnsancı İlke'nin verileri tasarım delilinin gücüne güç katar, yeter ki bu ilkenin yanlış yorumları düzeltilsin. Gözlediğimiz olgulardaki komplekslik, olasılık olarak bu kompleksliğin

tesadüfen oluşamayacak olması ve bu kompleksliğin fonksiyonel yapısı (bağımsız olarak belirli olaylarla eşleştirilebilmesi) tasarım delilinin gücünün hiçbir itirazla karşı konamayacak kadar yüksek olduğunu gösterir. Tasarım delili birçok ayrı alandan gelen sayısız verilerin bir araya gelmesiyle, “birleşmeli tümevarım” (consilience of induction) yöntemi temelinde, evrenin ve dünyamızın üstün bir bilinçle, kudretle, güçle yaratıldığını göstermektedir; İslam inancının merkezi olan Allah inancının en temel özellikleri/sıfatları bu yaklaşımla temellenmektedir.